

OKVIR ZA FINANCIJSKE KOMPETENCIJE DJECE I MLADIH

**OBJAŠNJENJE PRILOŽENO OKVIRU ZA FINACIJSKE KOMPETENCIJE DJECE I MLADIH U
EUROPSKOJ UNIJI**

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	4
1.1.	Kontekst i ciljevi okvira za financijske kompetencije	4
1.1.1.	Izrada okvira	5
1.1.2.	Sljedeće mjere	5
1.2.	Ciljevi i područje primjene okvira	6
1.2.1.	Sveobuhvatni ciljevi.....	6
1.2.2.	Dimenzije	7
1.2.3.	Dobne skupine	7
1.2.4.	Kontekst	8
2.	SNALAŽENJE U OKVIRU ZA FINACIJSKE KOMPETENCIJE	8
2.1.	Struktura okvira: tematska područja	8
2.1.1.	Prvo tematsko područje: novac i transakcije	8
2.1.2.	Drugo tematsko područje: planiranje i upravljanje financijama	9
2.1.3.	Treće tematsko područje: rizik i nagrada	9
2.1.4.	Četvrto tematsko područje: financijsko okruženje	9
2.2.	Transverzalna dimenzija okvira	10
2.2.1.	Digitalne financijske kompetencije.....	10
2.2.2.	Kompetencije povezane s održivim financiranjem	11
2.2.3.	Kompetencije građanstva	11
2.2.4.	Poduzetničke kompetencije	11
2.2.5.	Kompetencije koje su važne pri prelasku u odraslu dob.....	12
2.3.	Alat za filtriranje kompetencija	12
2.3.1.	<i>Utvrđivanje kompetencija povezanih sa znanjem, stavovima i ponašanjem</i>	12
3.	UVODENJE OKVIRA	12
ANNEX A	MAPIRANJE DIMENZIJA: POPIS GLAGOLA	13
ANNEX B	POJMOVNIK	16
ANNEX C	POPIS INSTITUCIJA KOJE SUDJELUJU U PODSKUPINI ZA FINACIJSKO OBRAZOVANJE VLADINE STRUČNE SKUPINE EU-A ZA MALOPRODAJNE FINACIJSKE USLUGE (GEGRFS)	18
	PRVO TEMATSKO PODRUČJE: NOVAC I TRANSAKCIJE	20
	DRUGO TEMATSKO PODRUČJE: PLANIRANJE I UPRAVLJANJE FINACIJAMA	26

TREĆE TEMATSKO PODRUČJE: RIZIK I NAGRADA.....	33
ČETVRTO TEMATSKO PODRUČJE: FINANCIJSKO OKRUŽENJE	36

1. Uvod

1.1. Kontekst i ciljevi okvira za financijske kompetencije

U ovom se dokumentu predstavlja okvir za financijske kompetencije („okvir”) djece i mladih u Europskoj uniji, koji su zajednički osmislili Europska komisija i Međunarodna mreža za financijsko obrazovanje OECD-a (OECD-INFE)¹.

Komisija i OECD-INFE izradili su ovaj okvir u kontekstu akcijskog plana za uniju tržišta kapitala iz 2020.^{2,3} i u okviru programa rada OECD-INFE-a. Uslijedio je nakon objave zajedničkog okvira EU-a i OECD-INFE-a za financijske kompetencije odraslih u Europskoj uniji u siječnju 2022.⁴

U današnje vrijeme djeca imaju pristup novcu, a (digitalne) financijske usluge koriste od malih nogu⁵. Odrastaju u financijskom okruženju koje se brzo razvija, zbog čega potencijalno imaju više prilika, ali i veću pojedinačnu odgovornost za financijske odluke nego prethodne generacije. Međutim, većina se navika, uključujući financijske, stvara u ranoj dobi, a poslije je teško ispraviti loše financijske navike⁶. Kako bi se djeca mogla nositi s tim izazovima i preuzeti odgovornost za vlastitu financijsku budućnost, trebalo bi im pomoći da shvate ključne financijske pojmove i načela te da počnu razvijati financijski pametne stavove i ponašanja.

Okvirom se nastoji izgraditi zajedničko poimanje kompetencija financijske pismenosti djece i mladih različitih dobnih skupina te u različitim fazama njihova formalnog obrazovanja. Očekuje se da će to pospješiti koordinaciju, oblikovanje i evaluaciju politika i konkretnih mjera koje poduzimaju nacionalni oblikovatelji politika i dionici, uključujući odgojno-obrazovne djelatnike, čime će se olakšati razmjena primjera najbolje prakse i povećati djelotvornost mjera za poboljšanje financijske pismenosti u cijelom EU-u. Okvirom bi se, primjerice, doprinijelo:

- **razvoju, provedbi i reviziji nacionalnih strategija financijske pismenosti**, među čijom su glavnom ciljnom publikom često mladi
- **integraciji elemenata financijske pismenosti u kurikulume za škole**, pripravništva i strukovno osposobljavanje

¹ <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm>

² Unija tržišta kapitala za građane i poduzeća – novi akcijski plan, COM(2020) 590 final, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/growth-and-investment/capital-markets-union/capital-markets-union-2020-action-plan_hr

³ Rezultati procjene izvedivosti izrade okvira EU-a za financijske kompetencije: https://ec.europa.eu/info/files/210408-report-financial-competence-framework_en

⁴ https://ec.europa.eu/info/publications/220111-financial-competence-framework_en. U tijeku su aktivnosti za potporu primjeni tog okvira u konkretnim politikama i inicijativama.

⁵ OECD (2020.), Rezultati programa za međunarodnu procjenu učenika (PISA) za 2018. (Svezak IV.): *Are Students Smart about Money?*, PISA, OECD Publishing, Pariz, <https://doi.org/10.1787/48ebd1ba-en>

⁶ David Whitebread i Sue Bingham, *Habit Formation and Learning in Young Children*, Money Advice Service (2013.): <https://mascdn.azureedge.net/cms/the-money-advice-service-habit-formation-and-learning-in-young-children-may2013.pdf>

- **razvoju posebnih programa financijske pismenosti** i nastavnih materijala za djecu i mlade koje treba provoditi u školi i drugim okruženjima, uključujući **osmišljavanje nastavnih materijala i obrazovnih alata**, kao što su tečajevi, udžbenici, financijsko obrazovanje kroz igru koje treba uvesti u škole i druga okruženja, videozapisi ili drugo
- **procjeni razina financijske pismenosti i evaluaciji inicijativa za financijsku pismenost** jer će se olakšati provedba procjena, anketa i studija učinka; pokazatelji na razini zemalja i na europskoj razini koji se temelje na ovom okviru mogli bi pomoći da se procijeni djelotvornost inicijativa za financijsku pismenost djece i mladih te olakšati usporedbu među državama članicama.

1.1.1. Izrada okvira

Okvir se nadovezuje na niz postojećih okvira, uključujući zajednički okvir EU-a i OECD-INFE-a za financijske kompetencije odraslih, okvir OECD-INFE-a za temeljne kompetencije financijske pismenosti mladih⁷, okvir za analizu i procjenu financijske pismenosti, OECD, PISA, 2021.⁸ te na postojeće nacionalne okvire za financijsku pismenost djece i mladih⁹.

Inspirirani tim izvorima, okvir su zajednički izradili podskupina za financijsko obrazovanje vladine stručne skupine EU-a za maloprodajne financijske usluge (GEGRFS) i članovi Međunarodne mreže za financijsko obrazovanje OECD-a (OECD-INFE) iz EU-a. Stručnoj skupini pridružili su se i delegati iz ministarstava obrazovanja i drugih nacionalnih obrazovnih tijela iz država članica. Podskupina GEGRFS u takvom proširenom sastavu sastala se osam puta od travnja 2022. do srpnja 2023. kako bi raspravljala o ovom okviru i odobrila ga. Takvom zajedničkom izradom okvira zadovoljene su potrebe oblikovatelja politika financijskog obrazovanja u cijelom EU-u.

Okviru su doprinijele i tehničke rasprave sa stručnim djelatnicima (administratori, akademska zajednica, učitelji, prosvjetni radnici) o upotrebljivosti i praktičnoj provedbi okvira. Konkretno, prikupljene su povratne informacije o sadržaju kompetencija i prilagođenosti okvira korisnicima. Tehničke rasprave rezultirale su korisnim prijedlozima kako bi dokument bio sadržajno razumljiv i jednostavan za primjenu. Doprinijele su i ranom usvajanju među stručnjacima i utrle put prema većoj budućoj primjeni među njima.

GEGRFS i OECD-INFE odobrili su okvir u [srpnju 2023., još nije potvrđeno].

1.1.2. Sljedeće mjere

Komisija i OECD-INFE u suradnji s državama članicama EU-a započet će raditi na njegovu prihvaćanju i primjeni od kraja 2023. Prihvaćanje i primjena okvira bit će dobrovoljni, slično pristupu koji je primijenjen za okvir za financijske kompetencije odraslih. Nacionalni oblikovatelji politika, stručnjaci (nevladine organizacije, obrazovne ustanove, akademska zajednica i industrija) i drugi dionici mogli bi razmotriti primjenu okvira u konkretnim politikama i obrazovnim inicijativama. Komisija i OECD-INFE pružit će potporu u fazi

⁷ OECD (2015.), *OECD/INFE Core Competencies Framework on financial literacy for Youth*: <https://www.oecd.org/finance/Core-Competencies-Framework-Youth.pdf>

⁸ PISA, 2021., *Financial Literacy Analytical and Assessment Framework*: <https://www.oecd.org/pisa/sitedocument/PISA-2021-Financial-Literacy-Framework.pdf>

⁹ Na primjer, okviri iz [Portugala](#), [Italije](#) i [Nizozemske](#).

prihvaćanja, primjerice uspostavom platforme za razmjenu primjera najbolje prakse i stečenog iskustva u državama članicama.

Uspješnost okvira ovisit će o **sposobnosti izgradnje zajedničkog poimanja financijske pismenosti među raznim dionicima u državama članicama EU-a** te o njihovoj spremnosti da primjenjuju okvir i doprinesu učinkovitosti politika i inicijativa za financijsku pismenost.

1.2. Ciljevi i područje primjene okvira

Okvir je osmišljen imajući na umu niz sveobuhvatnih ciljeva (vidjeti odjeljak 1.2.1.) povezanih s krajnjim ciljem poboljšanja financijske pismenosti i financijske dobrobiti djece i mladih u EU-u te njihove pripreme za donošenje razboritih financijskih odluka u odrasloj dobi. Strukturiran je prema dobnim skupinama (vidjeti odjeljak 1.2.3.), kontekstima (vidjeti odjeljak 1.2.4.) i tematskim područjima (vidjeti odjeljak 2.1.).

1.2.1. Sveobuhvatni ciljevi

Na početku izrade okvira utvrđena su **četiri sveobuhvatna cilja** povezana s tri šira područja, a to su upravljanje novcem, donošenje financijskih odluka i opće financijsko-gospodarsko okruženje u kojem djeca donose odluke danas te kasnije u odrasloj dobi.

Konkretnije, kompetencije su osmišljene sa sveobuhvatnim ciljevima da se djeci i mladima omogući usvajanje znanja, vještina, stavova i ponašanja kako bi mogli:

- 1) **Kratkoročno i dugoročno učinkovito upravljati novcem.** Tim se ciljem, primjerice, nastoji naučiti djecu kako sigurno čuvati novac i zašto je to važno te kako izraditi budžet za upravljanje osnovnim rashodima i prihodima.
- 2) **Donositi razborite i informirane financijske odluke, biti svjesni njihovih posljedica i znati gdje potražiti pomoć.** U tom se cilju naglašava koliko su djeci i mladima važne vještine za odgovorno upravljanje novcem, uključujući važnost štednje za izvanredne situacije i samopouzdanja da potraže pomoć ako im je potrebna.
- 3) **Steći osnovno razumijevanje gospodarskog i financijskog okruženja.** Tim se ciljem djecu i mlade nastoji općenito upoznati s osnovnim financijskim proizvodima i uslugama te ulogom glavnih tijela u gospodarskom i financijskom sustavu (među ostalim u odnosu na porezne aspekte).
- 4) **Pripremiti se na odgovarajući način za gospodarske i financijske aspekte života odrasle osobe.** Tim se ciljem djecu i mlade nastoji financijski opismeniti kako bi mogli donositi čitav niz osobnih financijskih odluka koje su relevantne za njihove živote u odrasloj dobi.

Ti ciljevi dovode do razvoja kompetencija, a nadahnuti su postojećim radom OECD-INFE-a na financijskoj pismenosti mladih, uključujući definiciju financijske pismenosti koja se upotrebljava u procjeni financijske pismenosti u okviru OECD-ova programa PISA¹⁰:

„Financijska pismenost je poznavanje i razumijevanje financijskih pojmova i rizika te posjedovanje vještina i stavova potrebnih za primjenu takvog poznavanja i razumijevanja kako bi se mogle donositi učinkovite odluke u raznim financijskim kontekstima, poboljšala

¹⁰ PISA, 2022., *Financial Literacy Analytical and Assessment Framework*: <https://www.oecd.org/pisa/sitedocument/PISA-2021-Financial-Literacy-Framework.pdf>

financijska dobrobit pojedinaca i društva te omogućilo sudjelovanje u gospodarskom životu”.

1.2.2. Dimenzije

U sklopu okvira utvrđuju se najrelevantnije kompetencije u području osobnih financija. Slično okviru za odrasle, ovim su okvirom obuhvaćene tri dimenzije koje doprinose financijskoj pismenosti tijekom cijelog života:

- **informiranost, znanje i razumijevanje**
- **vještine i ponašanja** te
- **stavovi.**

Važno je napomenuti da te tri dimenzije nisu izričito sadržane u strukturi okvira, već se izražavaju glagolima kojima se opisuju kompetencije i koji su navedeni u alatu MS Excel (vidjeti odjeljak 2.3.1. i Prilog A). Pri tumačenju i primjeni okvira trebalo bi uzeti u obzir da su kompetencije radi jednostavnosti označene kao da pripadaju dimenziji „znanja”, „ponašanja” ili „stavova”, ali da te dimenzije kod pojedinih kompetencija možda nisu jasno odvojene, odnosno pojedine kompetencije povezane sa znanjem ili ponašanjem mogu doprinositi i razvoju stavova u području financijske pismenosti.

1.2.3. Dobne skupine

U okviru se uzima u obzir važnost uspostave temelja financijske pismenosti u ranoj dobi i stoga se utvrđuju financijske kompetencije djece i mladih počevši od dobi od šest godina. Međutim, u skladu s Preporukom OECD-a o financijskoj pismenosti iz 2020.¹¹ prepoznaje se i važnost razvoja financijske pismenosti od najranije dobi, prema potrebi uključujući djecu mlađu od šest godina.

Budući da su djeca vrlo raznolika skupina, a kompetencije bi trebale biti prilagođene dobi, raspoređene su u tri dobne skupine:

- **6 – 10 godina**
- **11 – 15 godina** i
- **16 – 18 godina.**

Odabirom dobnih skupina u načelu se odražava prelazak iz jedne razine obrazovanja u drugu u cijelom EU-u (iako postoje nacionalne posebnosti) i uzima se u obzir činjenica da se kompetencije u djece razvijaju postupno. Sposobnost djece da usvajaju znanje, razvijaju vještine i stječu motivaciju ovisi o njihovoj dobi. Kad je riječ o određenim temama, djeca će možda najprije trebati shvatiti financijske pojmove i razviti pravi skup vještina kako bi u starijoj dobi mogla pokazati pozitivno ponašanje. Određene vještine i ponašanje u početku su ograničeni na jednostavan kontekst, a s vremenom (tj. sazrijevanjem) postaju sofisticiraniji: djeca moraju steći odgovarajuće kompetencije u ranoj dobi kako bi mogla ovladati onima svojstvenima starijim dobnim skupinama. Pri tumačenju i primjeni okvira bit će važno imati na umu da bi kompetencije iz okvira trebalo poimati u kumulativnom smislu, što znači da će kompetencije navedene za mlađe dobne skupine i dalje biti relevantne za stariju djecu te da

¹¹ Preporuka Vijeća OECD-a o financijskoj pismenosti (2020.)
<https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0461>

kompetencije za starije dobne skupine podrazumijevaju da su djeca ovladala kompetencijama za mlađu dob. Kako bi bio sažet, okvir ne sadržava cjelokupan pregled razvoja kompetencija u svim dobnim skupinama, već je usmjeren samo na najvažnije kompetencije za svaku dob.

1.2.4. Kontekst

Kompetencije su osmišljene s obzirom na specifičan kontekst relevantan za djecu i mlade. Konkretnije, uzeta su u obzir sljedeća kontekstualna područja na temelju Okvira za analizu i procjenu financijske pismenosti, PISA, 2022.:

- **obrazovanje i rad**, uzimajući u obzir da dio mladih sudjeluje u određenim oblicima plaćenog rada u vrijeme kad nije u školi te da mladi koji se približavaju završetku obveznog obrazovanja moraju odabrati svoje buduće obrazovanje, osposobljavanje i zaposlenje
- **dom i obitelj**, kako bi se uzelo u obzir da djeca i mladi mnoge financijske odluke donose u kontekstu obitelji i kućnih financija; taj kontekst odražava i činjenicu da bi mladi ljudi, kad napuste obiteljski dom, mogli živjeti u zajedničkom smještaju koji se ne temelji na obiteljskim odnosima
- **pojedinaac**, s obzirom na to da se financijske odluke za vlastite potrebe ili koristi moraju donositi čak i u ranoj dobi te da brojne rizike i odgovornosti moraju snositi pojedinci; te odluke mogu obuhvaćati temeljne osobne potrebe te slobodno vrijeme i rekreaciju, a mogu se odnositi i na važnost zaštite osobnih podataka
- **društvo**, s obzirom na važnost šireg okruženja u kojem se donose odluke i međuodnos između pojedinačnih financijskih odluka, okoliša (npr. održivo financiranje) i društva u cjelini (npr. plaćanje poreza).

Iako su okvirom obuhvaćena sva područja relevantna za donošenje financijskih odluka djece i mladih u njihovu sadašnjem i budućem životu, u njemu su istaknute i kompetencije u područjima koja su posebno važna u postojećem financijskom okruženju, kao što su digitalizacija, održivost i poduzetništvo (više detalja navedeno je u odjeljku 2.2.).

2. Snalaženje u okviru za financijske kompetencije

2.1. Struktura okvira: tematska područja

U skladu sa strukturom zajedničkog okvira EU-a i OECD-INFE-a za odrasle kompetencije su u ovom okviru podijeljene u četiri tematska područja: **1. novac i transakcije**, **2. planiranje i upravljanje financijama**, **3. rizici i nagrade** te **4. financijsko okruženje**. Ona se zatim dodatno dijele na teme (uz najmanje jednu posebnu podtemu u okviru svake teme).

2.1.1. Prvo tematsko područje: novac i transakcije

To tematsko područje obuhvaća neke temeljne kompetencije u pogledu znanja, stavova i ponašanja povezanih s *i.* novcem i valutama, *ii.* prihodima, *iii.* cijenama, kupnjama i plaćanjima te *iv.* financijskom evidencijom i ugovorima.

Kompetencije u tim područjima omogućile bi djeci da razumiju glavne karakteristike novca, uključujući njegovu vrijednost, način na koji ga se može mijenjati za robu i usluge te važnost praćenja osobnog i obiteljskog budžeta.

Konkretnije, to tematsko područje obuhvaća kompetencije koje se odnose na *različite oblike* u kojima se novac može pojaviti te na to kako ga *čuvati*, kako mu *pristupati* i kako *postupati* s

njim. Osim toga, *kompetencije povezane s prihodima* uključuju kompetencije koje se odnose na izvore prihoda i financijsku otpornost. Primjerice, djeca bi trebala razumjeti očekivani prihod koji mogu zaraditi i uzeti to u obzir pri donošenju odluka o svojoj budućoj karijeri. Osim toga, trebala bi biti dovoljno samouvjerena da mogu raspravljati o plaći na razgovorima za posao. Kompetencije povezane s *cijenama, kupnjama i plaćanjima* odnose se na razmjenu novca za usluge i proizvode, načine plaćanja i novčane transakcije. Te bi kompetencije trebale potaknuti djecu da traže najbolju cijenu za proizvode i usluge te da razmisle o najboljem načinu plaćanja. Naposljetku, kompetencije povezane s *financijskom evidencijom i ugovorima* odnose se na potrebu praćenja financijske dokumentacije i ugovora.

2.1.2. Drugo tematsko područje: planiranje i upravljanje financijama

To tematsko područje obuhvaća znanje, vještine i stavove povezane s *i.* izradom budžeta, *ii.* upravljanjem prihodima i rashodima te njihovim planiranjem, *iii.* štednjom i ulaganjem, *iv.* umirovljenjem i mirovinama te *v.* kreditima. Glavni je cilj razviti kompetencije za planiranje i upravljanje financijama od rane dobi.

Kompetencije povezane s *izradom budžeta i planiranjem*, kao što su sastavljanje budžeta i upotreba alata za njegovu izradu, ključne su za kratkoročno i dugoročno ostvarivanje osobnih ciljeva ili ciljeva kućanstva. Kompetencije koje se odnose na *upravljanje prihodima i rashodima te njihovo planiranje* odnose se na sposobnost pojedinca da od najranije dobi prati dnevne rashode i prihode te upravlja njima. Dobro financijsko planiranje zahtijeva pripremu za neredovite novčane tokove – vještinu koja postaje sve relevantnija kako djeca odrastaju. Kompetencije povezane sa srednjoročnim i dugoročnim planiranjem financija i upravljanjem njima relevantne su i u kontekstu *štednje i ulaganja te umirovljenja i mirovina*. Kompetencije povezane sa štednjom odnose se na važnost stavljanja novca na stranu (umjesto da ga se odmah potroši). To tematsko područje obuhvaća i kompetencije koje se odnose na osnove ulaganja i investicijske odluke koje su obično relevantnije za starije dobne skupine. Osnovne kompetencije povezane s *umirovljenjem i mirovinama* odnose se na uspostavu temelja za pozitivno ponašanje u vezi s mirovinom te tako pripremaju djecu za budućnost. Naposljetku, kompetencije povezane s *kreditima* odnose se na osnovne koncepte uzimanja i davanja zajmova za mlađu djecu te na naprednije kompetencije (različite vrste kredita, zahtjev za kredit, pretraživanje informacija, posljedice neispunjenja obveza koje proizlaze iz kredita i rizik od prezaduženosti) za stariju djecu.

2.1.3. Treće tematsko područje: rizik i nagrada

To tematsko područje obuhvaća znanje, vještine i stavove povezane s *i.* prepoznavanjem rizika i nagrada, *ii.* odnosom između financijskog rizika i nagrade te *iii.* osiguranjem i upravljanjem financijskim rizikom. Djeca koja su stekla te kompetencije trebala bi moći razumjeti odnos između prinosa i rizika te utvrditi i ublažiti rizik pri donošenju osobnih financijskih odluka.

Kompetencije za mlađu djecu ograničene su na osnovne koncepte rizika i osiguranja. Osobita se pažnja pridaje (naprednijim) kompetencijama za stariju djecu koje se odnose na financijski rizik, odnos investicijskog rizika i povrata od ulaganja te načine za smanjenje financijskog rizika diversifikacijom.

2.1.4. Četvrto tematsko područje: financijsko okruženje

To se tematsko područje u širem smislu odnosi na financijske usluge i obuhvaća znanje, vještine i stavove povezane s *i.* financijskim proizvodima, uslugama i pružateljima usluga, *ii.* zaštitom potrošača, *iii.* pravima i odgovornostima potrošača, *iv.* prijevarama i zloupotrebama,

v. financijskim obrazovanjem, financijskim informacijama i financijskim savjetovanjem, vi. porezima i javnom potrošnjom te vii. vanjskim utjecajima.

Na financijsko okruženje uvelike utječu dostupni *financijski proizvodi, usluge i pružatelji usluga*. Djeca bi odmalena trebala moći razlikovati jednostavne proizvode i pružatelje usluga. Starija djeca trebala bi biti svjesna važnosti usporedbe proizvoda i usluga te samopouzdanu kupovati. Osim toga, trebala bi moći prepoznati neregulirane subjekte i biti upoznata s obvezama pružatelja usluga.

Kompetencije povezane sa *zaštitom te pravima i obvezama potrošača* djeci bi trebale olakšati snalaženje u financijskom okruženju. Stjecanje kompetencija trebalo bi mlađoj djeci pomoći da postanu svjesna zaštite predviđene zakonom i činjenice da uz prava imaju i odgovornosti. Starija djeca trebala bi biti upoznata s konkretnijim pravima potrošača i odgovornostima pružatelja financijskih usluga. Osim toga, trebala bi moći ostvarivati svoja prava, primjerice podnošenjem pritužbe.

Prijevare i zloupotrebe sve su češće i potrošačima uzrokuju znatne gubitke. Djeca bi trebala steći potrebne kompetencije za snalaženje u financijskom okruženju i vođenje računa o tome da njihovu financijsku dobrobit ne ugrožavaju prijevare i zloupotrebe. Trebala bi biti upoznata s raznim vrstama prijevara i zloupotreba te biti oprezna u slučaju sumnjivih zahtjeva. Djeca bi već u mlađoj dobi trebala razumjeti da je važno poduzeti jednostavne mjere sigurnosti na internetu, a starija djeca trebala bi moći poduzeti i potrebne korake ako naiđu na sumnjiv zahtjev (na internetu) ili postanu žrtve zloupotrebe ili prijevare.

Važno je da se djeca oslanjaju na *financijsko obrazovanje, financijske informacije i savjete* koji su pouzdani i, ako je to moguće, neovisni. To tematsko područje obuhvaća sposobnost djece da dođu do pouzdanih informacija i ulogu financijskog obrazovanja. Bavi se i time kada i gdje potražiti financijski savjet.

Porezi i javna potrošnja neizostavan su dio financijskog okruženja i života svake osobe. Mlađa djeca trebala bi biti upoznata s različitim vrstama poreza i njihovom primjenom, dok bi starija trebala razviti dublje razumijevanje poreznog sustava i motivaciju da na vrijeme plate porez.

Naposljetku, kompetencijama o *vanjskim utjecajima* nastoji se naučiti djecu da na donošenje financijskih odluka mogu utjecati vanjski čimbenici, ali i da njihove financijske odluke mogu utjecati na društvo. Konkretno, u tom su kontekstu važni pritisak okoline, sklonosti u ponašanju, oglašavanje i druge vrste vanjskog pritiska.

2.2. Transverzalna dimenzija okvira

2.2.1. Digitalne financijske kompetencije

Digitalne tehnologije sve više postaju dio svakodnevnog života ljudi i sve se više primjenjuju u financijskom sektoru, a pandemija bolesti COVID-19 ubrzala je taj trend. Financijski proizvodi i usluge danas se sve više nude u digitalnom obliku.

Budući da odrastaju u informacijskom dobu, mnogi mladi građani EU-a dobro se snalaze u digitalnom svijetu. Lako pristupaju digitalnim tehnologijama i često imaju dobre digitalne kompetencije. Međutim, te vještine ne znače nužno i da su digitalno financijski pismeni. Pretjerana samouvjerenost u pogledu digitalnih financijskih usluga može dovesti do loših financijskih odluka i ishoda. Stoga se u ovom okviru velika pozornost posvećuje digitalnim

financijskim kompetencijama, koje su formulirane na fleksibilan način kako bi se mogao uzeti u obzir budući razvoj.

Digitalne financijske kompetencije odnose se na informiranost i vještine u području digitalnih financijskih usluga, uključujući digitalnu imovinu, digitalne alate ili digitalne medije koji su važni za osobne financije. Budući da su relevantne za cijeli okvir, nisu izdvojene u zaseban odjeljak, već su uključene u sva tematska područja i istaknute plavom bojom radi lakšeg praćenja. Primjeri uključuju kompetencije povezane s digitalnim načinima plaćanja, digitalnim financijskim pojmovima (kao što su igrifikacija i kriptoimovina), zaštitom osobnih podataka na internetu, digitalnim financijskim proizvodima i uslugama, internetskim prijevozima i zloupotrebama te kibernetičkim rizicima.

2.2.2. Kompetencije povezane s održivim financiranjem

Potrošači sve više pozornosti posvećuju pitanjima održivosti u svakodnevnom životu, uključujući odluke o osobnim financijama. Održivi financijski proizvodi i usluge bilježe znatan porast u EU-u, a zakonodavstvo EU-a povezano s održivim financiranjem izrađuje se velikom brzinom. Time se pojedincima omogućuje da financijske odluke usklade sa svojim preferencijama o održivosti.

Budući da je održivo financiranje relativno složeno, za razliku od okvira za odrasle okvir za djecu uključuje samo osnovne kompetencije povezane s održivim financiranjem. Djeca bi, primjerice, trebala moći razumjeti kako ponašanje pri kupnji utječe na okoliš i kako su aspekti održivosti (okolišni, društveni i upravljački) povezani s financijskim pitanjima.

Slično digitalnim kompetencijama kompetencije povezane s pitanjima održivosti horizontalno su ugrađene u četiri tematska područja, a radi lakšeg praćenja istaknute su zelenom bojom.

2.2.3. Kompetencije građanstva

U ovom okviru istaknute su (narančastom bojom) i financijske kompetencije koje mogu potaknuti osjećaj zajedništva i potaknuti građanski odgovorno financijsko ponašanje. Primjeri uključuju razumijevanje razloga zbog kojih država prikuplja poreze ili kako se doniranje novca razlikuje od davanja zajmova.

2.2.4. Poduzetničke kompetencije

U europskom okviru poduzetničkih kompetencija poduzetništvo se definira kao smisao za inicijativu i kapacitet za pretvaranje u djelovanje ideja koje stvaraju vrijednost za druge¹². Smisao za inicijativu i poduzetništvo je transverzalna ključna kompetencija, koja je svakom građaninu potrebna za osobno ispunjenje i razvoj, aktivno građanstvo, socijalno uključivanje i zapošljavanje u društvu znanja.

Budući da su poduzetničke kompetencije uključene u ovaj okvir, djeca mogu razviti poduzetnički način razmišljanja kako bi mogla pretvarati ideje u konkretne poslovne projekte ili projekte s društvenim učinkom ili učinkom na okoliš¹³. Primjeri uključuju samopouzdanje

¹² Europski okvir poduzetničkih kompetencija (EntreComp), <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1317&langId=hr>

¹³ Napominjemo da su poduzetničke kompetencije odraslih uključene u poseban okvir EU-a, EntreComp, i stoga nisu dio okvira za financijske kompetencije odraslih. OECD-INFE je izradio i [Okvir za temeljne kompetencije financijske pismenosti za mikropoduzeća te mala i srednja poduzeća](#).

potrebno za obavljanje jednostavnih transakcija unutar poduzeća i motivaciju za učenje o tome kako fiskalna politika može poduprijeti poduzetništvo. Poduzetničke kompetencije u okviru označene su ružičastom bojom.

2.2.5. Kompetencije koje su važne pri prelasku u odraslu dob

Alat u MS Excelu razvijen za snalaženje u okviru (vidjeti sljedeći odjeljak) stručnjacima omogućuje da utvrde najvažnije kompetencije pojedinaca koji se približavaju odrasloj dobi, što se obično povezuje s punoljetnošću ili dovršetkom obveznog obrazovanja (nije istaknuto u tekstnoj verziji okvira). Budući da se punoljetnost ili dob za obvezno školovanje može razlikovati među državama članicama, možda će biti potrebno prilagoditi primjenu oznake u određenoj državi članici. Primjeri uključuju, među ostalim, kompetencije povezane s temama kao što su financijski ugovori, buduće obrazovanje ili odabir karijere te plaćanje poreza, bez obzira na dobnu skupinu za koju je kompetencija osmišljena.

2.3. Alat za filtriranje kompetencija

Oblikovatelji politika, učitelji i odgojno-obrazovni djelatnici možda će morati odabrati posebne kompetencije kako bi sadržaj prilagodili specifičnim potrebama svoje ciljane publike. Okvir je osmišljen da bude sveobuhvatan kako bi obuhvatio veliku skupinu mogućih korisnika, ali se lako može prilagoditi inicijativama usmjerenima na konkretnije ciljeve.

Primjerice, budući korisnici okvira lako mogu odabrati kompetencije relevantne za jednu od triju dobnih skupina. Okvir se može prilagoditi i kako bi se izdvojile kompetencije koje su posebno relevantne za određene teme, kao što je planiranje ili štednja.

Slično okviru za odrasle, razvijena je baza podataka u Excelu kako bi se korisnicima olakšalo pretraživanje i filtriranje kompetencija. Kompetencije se mogu filtrirati prema tematskim područjima ili prema trima dimenzijama (informiranost/znanje/razumijevanje, vještine/ponašanje ili stavovi). Osim toga, za označivanje digitalnih financijskih kompetencija, kompetencija povezanih s održivim financiranjem, socijalnih kompetencija, poduzetničkih kompetencija i kompetencija relevantnih za djecu na pragu punoljetnosti ili na kraju obveznog školovanja upotrebljavaju se različite oznake. U budućnosti bi se mogle dodati nove oznake, a korisnici se pozivaju da uvedu vlastite oznake kako bi okvir prilagodili svojim potrebama.

2.3.1. Utvrđivanje kompetencija povezanih sa znanjem, stavovima i ponašanjem

Kako bi se pojednostavnila njegova struktura u odnosu na okvir za odrasle, u ovom okviru nisu izričito navedene tri dimenzije znanja, stavova i ponašanja.

Umjesto toga, kompetencije povezane sa znanjem, stavovima i ponašanjem mogu se utvrditi s pomoću oznaka u alatu u Excelu ili popisa glagola koji se odnose na znanje, stavove i ponašanje, kako je prethodno opisano i utvrđeno u Prilogu A.

3. Uvođenje okvira

Okvir se može dobrovoljno uvesti i primijeniti, no razmatralo se nekoliko mjera za poticanje njegova uvođenja. Komisija i OECD-INFE i dalje će pružati potporu tijekom faze uvođenja, koja će započeti krajem 2023. Uspostavit će platformu na kojoj će oblikovatelji politika i dionici moći razmjenjivati primjere najbolje prakse i stečeno iskustvo **te će poticati komunikaciju između država članica i dionika** kako bi se poduprla primjena okvira.

Pri izradi okvira korišteni su razni glagoli kako bi se svaka kompetencija povezala s jednom od triju dimenzija u skladu s kojima je razvijena: i. znanje/informiranost/razumijevanje, ii. vještine/ponašanje i iii. stavovi. Dimenzija svake kompetencije može se utvrditi provjerom glagola s popisa u nastavku (napomena: dimenzije su posebno označene u alatu u Excelu).

Primjerice, kompetencije koje započinju glagolima kao što su „upoznati (su) sa” i „znaju” spadaju pod „znanje, informiranost i razumijevanje”, dok kompetencije koje započinju glagolima kao što su „navode” i „ocjenjuju” pripadaju „vještinama i ponašanju”. Kompetencije u okviru dimenzije „stavova” utvrđuju se upotrebom izraza kao što su „samouvjereni mogu” ili „motivirani su za”.

Ako modalni glagol „moći” stoji ispred glagola radnje, to znači da kompetencija zahtijeva sposobnost pokazivanja vještine ili ponašanja *ako je to potrebno ili primjenjivo*, a ne da se od osobe zahtijeva da dokaže samu vještinu ili ponašanje kako bi se smatralo da je financijski pismena. Primjerice, kompetencija br. 63 odnosi se na sljedeće: „**Mogu koristiti digitalne načine plaćanja roba/usluga ili prijenosa novca na siguran način (primjerice telefonom)**”. U tom bi slučaju financijski pismena osoba trebala imati sposobnost korištenja digitalnih načina plaćanja *prema potrebi*, ali ne treba ih stvarno koristiti da bi se smatralo da je financijski pismena.

Pri tumačenju i primjeni okvira trebalo bi uzeti u obzir da su kompetencije radi jednostavnosti označene kao da pripadaju dimenziji „znanja”, „ponašanja” ili „stavova”, ali da te dimenzije kod pojedinih kompetencija možda nisu jasno odvojene, odnosno pojedine kompetencije povezane sa znanjem ili ponašanjem mogu doprinositi i razvoju stavova u području financijske pismenosti.

Znanje, informiranost i razumijevanje	Vještine i ponašanje	Stavovi
--	-----------------------------	----------------

<ul style="list-style-type: none"> • upoznati (su) sa • shvaćaju (pojam) • znaju • shvaćaju • prepoznaju • povezuju • razumiju 	<ul style="list-style-type: none"> • pristupaju • analiziraju • shvaćaju • izračunavaju • provjeravaju • odabiru • uspoređuju • ispunjavaju • razmatraju • opisuju • razvijaju • diferenciraju • razlikuju • izrađuju • ocjenjuju • mijenjaju • ostvaruju • objašnjavaju • pronalaze • daju primjere • utvrđuju • raspituju se • ulažu • navode • izrađuju • prate • navode • plaćaju • prioritiziraju • štite • stavljaju • smanjuju • zahtijevaju 	<ul style="list-style-type: none"> • (mogu) samouvjereno • oprezni (su) • motivirani (su) • spremni (su)
---	--	--

	<ul style="list-style-type: none">• odupiru se• čuvaju• nastoje• počinju (planirati)• uzimaju u obzir• razmišljaju• primjenjuju	
--	---	--

Annex B Pojmovnik

Definicije su utvrđene u postojećim pravnim aktima EU-a, temelje se na relevantnim definicijama ili odredbama iz postojećih pravnih akata EU-a ili na globalno priznatim instrumentima politike i publikacijama OECD-a. U nekim su slučajevima skraćene ili pojednostavnjene. Ako su skraćene, pojednostavnjene ili uvedene samo za potrebe ovog dokumenta, ne mogu se smatrati ustaljenim pravnim definicijama.

Pojmovi i izrazi definirani u ovom pojmovniku označeni su u tekstu okvira kurzivom:

- **kriptoimovina:** digitalni prikaz vrijednosti ili prava koji se može prenositi i pohranjivati elektronički, s pomoću tehnologije decentraliziranog vođenja evidencije transakcija ili slične tehnologije (*2020/0265 (COD), Prijedlog uredbe o tržištima kriptoimovine*)
- **financijska pismenost:** spoj financijske informiranosti, znanja, vještina, stavova i ponašanja potrebnih za donošenje razboritih financijskih odluka i u konačnici ostvarivanje financijske dobrobiti pojedinca (*Preporuka Vijeća OECD-a o financijskoj pismenosti, 29. listopada 2020.*)
- **financijsko obrazovanje:** proces u kojem potrošači na financijskom tržištu ili ulagatelji unapređuju svoje poznavanje financijskih proizvoda, koncepata i rizika te na temelju informacija, pouke i/ili objektivnih savjeta razvijaju vještine i samopouzdanje da bi postali svjesniji financijskih rizika i mogućnosti, donijeli utemeljene odluke, znali gdje potražiti pomoć i poduzeli druge djelotvorne korake radi poboljšanja svoje financijske dobrobiti (dokument *OECD/INFE High-level Principles on National Strategies for Financial Education*, kako su ga 2012. odobrili čelnici skupine G20)
- **financijska otpornost:** sposobnost pojedinaca ili kućanstava da se zaštite od negativnih šokova s financijskim posljedicama, prebrode ih i oporave se (*G20/OECD-INFE 2021 Report on Supporting Financial Resilience and Transformation through Digital Financial Literacy*)
- **financijska dobrobit:** može se smatrati da pojedinačna financijska dobrobit znači imati kontrolu, sigurnost, slobodu i otpornost kad je riječ o vlastitim sadašnjim i budućim financijama, na temelju objektivnih i subjektivnih čimbenika te uzimajući u obzir pojedinačne i ukupne kontekstualne čimbenike (*radna definicija OECD-INFE-a iz srpnja 2023.*)
- **igrifikacija:** primjena tipičnih elemenata igranja igara (npr. skupljanje bodova, natjecanje s drugima, pravila igre) na druga područja aktivnosti, obično kao internetska marketinška tehnika za poticanje povezivanja s proizvodom ili uslugom
- **manipulativni zeleni marketing:** praksa stjecanja nepoštene konkurentske prednosti stavljanjem na tržište financijskog proizvoda kao ekološki prihvatljivog iako zapravo osnovni okolišni standardi nisu ispunjeni (na temelju odredaba *Uredbe (EU) 2020/852 o uspostavi okvira za olakšavanje održivih ulaganja*)
- **nepriustran:** za potrebe ovog dokumenta „nepriustran” znači objektivan i bez sukoba interesa; imajte na umu da to nije pravna definicija EU-a

- **neovisno investicijsko savjetovanje** (ili neovisno financijsko savjetovanje za potrebe ovog okvira): savjetovanje koje investicijsko društvo pruža na neovisnoj osnovi, pri čemu to društvo ispunjava niz zahtjeva, prvenstveno u pogledu dovoljno velikog niza raspoloživih financijskih instrumenata, i pridržava se ograničenja u pogledu naknada, provizija ili novčane odnosno nenovčane koristi koju je platila ili dala treća strana u vezi s pružanjem usluge klijentu (na temelju odredaba *Direktive 2014/65/EU o tržištu financijskih instrumenata*)
- **račun za plaćanje s osnovnim uslugama**: račun za plaćanje koji potrošačima omogućuje provedbu određenih transakcija, što uključuje barem polaganje novčanih sredstava, podizanje gotovine te izvršavanje i primanje platnih transakcija u korist i od trećih osoba, uključujući izvršavanje kreditnih transfera (na temelju odredaba *Direktive 2014/92/EU o usporedivosti naknada povezanih s računima za plaćanje, prebacivanju računa za plaćanje i pristupu računima za plaćanje s osnovnim uslugama*)
- **osobni podaci**: svi podaci koji se odnose na pojedinca čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi („ispitanik”); pojedinac čiji se identitet može utvrditi je osoba koja se može identificirati izravno ili neizravno, osobito uz pomoć identifikatora kao što su ime, identifikacijski broj, podaci o lokaciji, mrežni identifikator ili uz pomoć jednog ili više čimbenika svojstvenih za fizički, fiziološki, genetski, mentalni, ekonomski, kulturni ili socijalni identitet tog pojedinca (*Uredba (EU) 2016/679 o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka*)
- **održivo ulaganje**: ulaganje u gospodarsku aktivnost kojom se doprinosi ostvarenju okolišnih ciljeva ili ulaganje u gospodarsku aktivnost kojom se doprinosi ostvarenju socijalnih ciljeva, ili ulaganje u ljudski kapital ili gospodarski ili socijalno ugrožene zajednice, pod uvjetom da se takvim ulaganjima ne nanosi bitna šteta bilo kojem od tih ciljeva i da društva u koja se ulaže slijede prakse dobrog upravljanja (na temelju definicije iz *Uredbe 2019/2088 o objavama povezanim s održivosti u sektoru financijskih usluga*).

Annex C

Popis institucija koje sudjeluju u podskupini za financijsko obrazovanje vladine stručne skupine EU-a za maloprodajne financijske usluge (GEGRFS)

Država članica	Institucija
AT	Središnja banka
AT	Savezno ministarstvo obrazovanja, znanosti i istraživanja
AT	Savezno ministarstvo financija
BE	Agencija za financijske usluge i tržišta kapitala
BG	Ministarstvo obrazovanja i znanosti
BG	Ministarstvo financija
CY	Ciparska središnja banka
CY	Ministarstvo obrazovanja, kulture, sporta i mladih
CZ	Ministarstvo financija
DE	Savezno tijelo za financijski nadzor
DK	Ministarstvo za djecu i obrazovanje
DK	Ministarstvo visokog obrazovanja i znanosti
EE	Ministarstvo obrazovanja i istraživanja
EE	Ministarstvo financija
EL	Ministarstvo za obrazovanje i vjerska pitanja
ES	Ministarstvo gospodarstva
ES	Ministarstvo obrazovanja
FI	Nacionalna agencija za obrazovanje
FI	Ministarstvo obrazovanja i kulture
FI	Ministarstvo financija (Odjel za financijska tržišta)
FI	Ministarstvo pravosuđa
FR	Francuska središnja banka
FR	Ministarstvo nacionalnog obrazovanja
FR	Ministarstvo gospodarstva i financija
HR	Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
HR	Ministarstvo financija
HR	Agencija za odgoj i obrazovanje
HU	Ministarstvo financija
HU	Ministarstvo ljudskih resursa
IE	Ministarstvo obrazovanja
IE	Ministarstvo financija
IT	Banka Italije

IT	Komisija za trgovačka društva i burzu
IT	Ministarstvo financija
IT	Ministarstvo obrazovanja
LT	Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta
LT	Ministarstvo financija
LU	Ministarstvo financija
LV	Banka Latvije
LV	Ministarstvo obrazovanja
MT	Tijelo za financijske usluge
MT	Ministarstvo financija i rada
MT	Ministarstvo socijalne pravde i solidarnosti, obitelji i prava djece
MT	Ministarstvo obrazovanja
NL	Ministarstvo financija
PL	Ministarstvo financija
PL	Ministarstvo obrazovanja i znanosti
PT	Nacionalna agencija za stručne kvalifikacije
PT	Središnja banka Portugala
PT	Ministarstvo obrazovanja
PT	Portugalska komisija za tržište vrijednosnih papira
PT	Portugalsko tijelo za nadzor osiguranja i mirovinskih fondova
RO	Financijsko nadzorno tijelo
RO	Ministarstvo obrazovanja
RO	Ministarstvo financija
RO	Središnja banka Rumunjske
SE	Financijsko nadzorno tijelo
SI	Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta
SI	Ministarstvo financija
SK	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, istraživanja i sporta
SK	Ministarstvo financija

Prvo tematsko područje: novac i transakcije

Tema	Dobne skupine		
	Dobna skupina 1 (od 6 do 10 godina)	Dobna skupina 2 (od 11 do 15 godina)	Dobna skupina 3 (od 16 do 18 godina)
1.1. Novac i valute	<p>Oblici novca</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Znajuju da novac može poprimiti razne oblike, uključujući novčanice, kovanice i elektronički novac 2. Razlikuju i mogu imenovati novčanice i kovanice koje su u upotrebi u njihovoj zemlji ili regiji 3. Samouvjereni s obitelji i drugim osobama od povjerenja raspravljaju o svakodnevnim pitanjima povezanim s novcem u stvarnim životnim situacijama 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Ocjenjuju značajke i rizike različitih oblika novca (uključujući novac i valute, neovisno o tome jesu li zakonsko sredstvo plaćanja, u tradicionalnom ili elektroničkom obliku itd.) 	
	Uloga/svrhe novca		

	<p>5. Mogu koristiti novac za čuvanje i mjerenje vrijednosti te za plaćanje robe i usluga</p> <p>6. Shvaćaju vrijednost novca</p>		
	<p>Čuvanje novca i pristupanje novcu</p> <p>7. Razumiju da se novac može čuvati na različite načine (kod kuće, u banci itd.) i da mu se može pristupati na razne načine (bankomati, elektroničkim putem itd.)</p>	<p>8. Znaju kako podići gotovinu s bankomata</p>	<p>9. Odabiru najbolje načine čuvanja novca i pristupanja novcu na temelju sigurnosti i troška</p>
	<p>Postupanje s novcem</p> <p>10. Shvaćaju da ljudi raspoložu ograničenim količinama novca</p> <p>11. Razumiju da se davanje ili doniranje novca razlikuje od davanja zajmova</p>	<p>12. Znaju da valute ili novčanice/kovanice mogu postati zastarjele</p>	<p>13. Mogu objasniti zašto je ograničen iznos novca koji se može podići ili prebaciti (npr. sigurnosti razlozi, suzbijanje pranja novca)</p>
	<p>Strane valute i razmjena</p> <p>14. Razumiju da zemlje i regije (npr. eurozona) imaju vlastitu valutu koja se može razmjenjivati za valutu drugih zemalja</p>	<p>15. Mogu izračunati iznos strane valute primjenom deviznog tečaja</p> <p>16. Znaju koja vrsta pružatelja financijskih usluga može ponuditi usluge mijenjanja strane valute</p>	<p>17. Mijenjaju valute uzimajući u obzir troškove i rizike mijenjanja</p> <p>18. Znaju da promjene u relativnoj vrijednosti valuta mogu utjecati na kupovnu moć, štednju i dug</p>

			19. Uspoređuju troškove konverzije valuta između različitih pružatelja te usluge (među ostalim korištenjem pouzdanih alata za konverziju valuta)
1.2. Prihod	<p>Izvori i razine prihoda</p> <p>20. Znaju da postoje razni izvori i oblici prihoda</p> <p>21. Razumiju da ljudi imaju različite prihode</p>	<p>22. Razumiju značajke i očekivane razine prihoda različitih poslova i karijernih puteva, uključujući samozapošljavanje/poduzetništvo, kako bi sa samopouzdanjem mogli odabrati svoj prvi posao</p> <p>23. Shvaćaju da zaposleni ljudi u nekim zemljama imaju pravo na minimalnu plaću</p> <p>24. Utvrđuju različite izvore prihoda (prihod od rada, financijski prihod, najamnina, socijalne naknade, dobit od poslovanja itd.) i razumiju da neki izvori prihoda mogu biti nezakoniti</p>	<p>25. Razumiju što je porez na dohodak i način na koji se primjenjuje na prihod (razlika između bruto i neto prihoda)</p> <p>26. Upoznati su s osnovnim zakonodavnim aktima koji se odnose na plaće zaposlenika i ostale prihode te samosvjesno traže pravni savjet ako se prema njima nepravedno postupa.</p> <p>27. Samosvjesno raspravljaju o plaći pri traženju posla</p> <p>28. Razmatraju očekivanu razinu prihoda pri odabiru karijere ili ostvarivanju poslovne ideje i motivirani su za donošenje odluka/planova kojima će ostvariti prihode koje očekuju u budućnosti</p> <p>29. Shvaćaju da postoje razne intervencije države s obzirom na pojedinačni prihod (u obliku poreza, subvencija i socijalnih naknada)</p>
	<p>Potrebe za prihodom</p> <p>30. Shvaćaju da prihod doprinosi financijskoj dobrobiti pojedinca, njegove obitelji i zajednice</p>	<p>31. Razumiju da različiti ljudi mogu imati različite potrebe kad je riječ o prihodu i da se te potrebe mogu mijenjati tijekom života zbog raznih čimbenika (različite potrebe s obzirom na životne faze, obiteljske</p>	<p>33. Procjenjuju vlastite buduće potrebe za prihodom, uključujući one za stjecanje višeg obrazovanja i/ili osposobljavanja</p> <p>34. Spremni su prema potrebi poduzeti korake za dobivanje ili povećanje vlastitih prihoda (npr. rade povremene/ljetne poslove)</p>

		<p>potrebe, nepredviđene događaje itd.)</p> <p>32. Razumiju prednosti višeg obrazovanja u smislu mogućnosti zapošljavanja i budućeg prihoda</p>	<p>35. Počinju planirati buduće obrazovanje / osposobljavanje / profesionalni put kako bi osigurali prihod tijekom života</p>
<p>1.3. Cijene, kupnje i plaćanja</p>	<p>Cijene</p> <p>36. Diferenciraju cijenu od vrijednosti robe ili usluge</p> <p>37. Uspoređuju slične proizvode prema cijenama i razumiju da proizvod/usluga može biti precijenjena</p> <p>38. Navode cijene osnovnih artikala, uključujući hranu</p>	<p>39. Znaju da se cijene robe i usluga s vremenom mogu povećati (inflacija)</p> <p>40. Razumiju da postoji razlika između veleprodajnih i maloprodajnih cijena, između proizvođačkih i potrošačkih cijena te između jedinične i ukupne cijene</p> <p>41. Znaju da su određena dobra javna (npr. javni park) i znaju da troškove snosi zajednica</p> <p>42. Pri odabiru proizvoda razmatraju kriterije koji se ne odnose samo na cijenu (uključujući kvalitetu, uvjete, okolišna, društvena i upravljačka pitanja itd.), uzimajući u obzir vlastito imovinsko stanje i druge okolnosti</p> <p>43. Primjenjuju mentalnu aritmetiku kako bi procijenili konačnu cijenu proizvoda ili usluge (uključujući popuste)</p>	<p>44. Analiziraju čimbenike koji se mogu odražavati u konačnoj cijeni robe/usluge (tržišno natjecanje, ponuda i potražnja, kvaliteta, inovacije, oglašavanje, porezi itd.)</p> <p>45. Samouvjerenom pregovaraju o pravednoj cijeni kad je to moguće i primjereno</p>

	<p>Kupovina</p> <p>46. Razumiju da se novac koji se potroši na kupnju robe/usluge više ne može potrošiti na nešto drugo</p> <p>47. Diferenciraju potrebe od želja prije planiranja kupnje</p> <p>48. Odupiru se iskušenju impulzivnog trošenja</p> <p>49. Provjeravaju točnost računa i vraćenog novca te samouvjereno ulažu prigovor ako iznosi nisu točni</p> <p>50. Razmatraju recikliranje ili ponovnu uporabu postojećih proizvoda prije razmatranja kupnje novog proizvoda</p>	<p>51. Znaju da neki proizvodi/usluge dolaze u paketu</p> <p>52. Razmatraju činjenicu da upotreba određenih proizvoda/usluga podrazumijeva dodatne troškove (npr. troškovi održavanja ili uporabe)</p> <p>53. Navode i prioritiziraju preferencije pri potrošnji</p> <p>54. Uspoređuju prednosti i mane kupnje u različitim trgovinama ili korištenjem različitih kanala (uključujući kupnju na sigurnim internetskim stranicama)</p> <p>55. Samouvjereno odbijaju ponude za proizvode/usluge koji im nisu potrebni, koje ne žele ili koji nisu zadovoljavajući (nametljive internetske reklame i oglasi, utjecajne osobe, društveni pritisak itd.)</p> <p>56. Shvaćaju da poduzeća koja nude nešto „besplatno” u konačnici ostvaruju zaradu na druge načine</p>	<p>57. Motivirani su da pravedno i pošteno postupaju pri kupnji i izbjegavaju sudjelovanje u neformalnim gospodarskim aktivnostima, npr. izbjegavaju krivotvorene proizvode, traže račun pri kupnji</p> <p>58. Primjenjuju dostupne internetske alate za usporedbu u kojima se uspoređuju cijene, kvaliteta i uvjeti robe i usluga</p> <p>59. Razmatraju kratkoročne i dugoročne čimbenike pri donošenju odluka o potrošnji (ograničenja prihoda, obiteljske potrebe, nepredvidive situacije, okolišna, društvena i etička pitanja)</p> <p>60. Nastoje saznati više o podrijetlu, uvjetima proizvodnje, okolišnim i društvenim učincima robe ili usluge te upravljačkim rezultatima poduzeća koje ih nudi</p> <p>61. Uzimaju u obzir način na koji inflacija može utjecati na trošak robe ili usluga i na kupovnu moć</p>
	<p>Načini plaćanja i prijenos novca</p>		

	<p>62. Upoznati su s različitim načinima plaćanja i prijenosa novca (npr. gotovina, digitalna plaćanja, kupnje tijekom internetskih igara) koji su dostupni u zemlji za tu dobnu skupinu</p>	<p>63. Mogu koristiti digitalne načine plaćanja robe/usluge ili prijenosa novca na siguran način (npr. telefonom) te analiziraju potencijalne rizike i troškove</p>	<p>64. Samouvjerenno obavljaju jednostavne transakcije u okviru poduzeća, primjerice u trgovini ili na prodajnom štandu (obiteljsko poduzeće / povremeni posao)</p>
<p>1.4. Financijske evidencije i ugovori</p>	<p>Financijske evidencije i ugovori</p>	<p>65. Razumiju osnovne elemente platne liste</p> <p>66. Razumiju da određeni financijski dokumenti i ugovori imaju pravne posljedice te da ih treba pažljivo čitati prije potpisivanja i čuvati</p> <p>67. Razumiju da potpisivanje ugovora u papirnatom ili digitalnom obliku može podrazumijevati obvezu plaćanja i da neispunjenje te obveze može imati negativne posljedice</p> <p>68. Razumiju da ljudi moraju biti određene dobi da bi mogli steći poslovnu sposobnost potrebnu za potpisivanje ugovora, zapošljavanje ili osnivanje društva</p>	<p>69. Čuvaju račune i druge važne financijske dokumente (jamstva, pregledi plaćanja, platne liste, računi, potvrde itd.) u papirnatom ili digitalnom obliku i mogu doći do njih</p> <p>70. Pažljivo i točno ispunjavaju financijske obrasce</p> <p>71. Upoznati su s važnošću redovitog čitanja dokumenata iz financijskih institucija i raspituju se u slučaju pogrešaka</p>

Drugo tematsko područje: planiranje i upravljanje financijama

Tema	Dobne skupine		
	Dobna skupina 1 (od 6 do 10 godina)	Dobna skupina 2 (od 11 do 15 godina)	Dobna skupina 3 (od 16 do 18 godina)
2.1. Izrada budžeta / planiranje	<p>Sastavljanje budžeta</p> <p>72. Razumiju pojam budžeta i života u skladu s vlastitim sredstvima</p>	<p>73. Izrađuju i prilagođavaju osobni budžet i budžet kućanstva kako bi ispunili kratkoročne i dugoročne ciljeve</p> <p>74. Mogu sastaviti jednostavan budžet za malo poduzeće ili projekt (poduzetnici)</p>	<p>75. Primjenjuju jednostavne i pouzdane alate za izradu budžeta od nepristranih pružatelja usluga, uključujući mobilne aplikacije i programe</p>
2.2. Upravljanje prihodima i rashodima te njihovo planiranje	<p>Praćenje redovitih prihoda i rashoda te upravljanje njima</p> <p>76. Razmatraju različite mogućnosti potrošnje džeparca, darova i drugog prihoda</p> <p>77. Razumiju potrebu za određivanjem prioriteta kad je riječ o određenim</p>	<p>78. Razlikuju redoviti od neredovitog prihoda te očekivane od neočekivanih rashoda</p>	<p>82. Samouvjerenno planiraju i prate vlastite rashode, uzimajući u obzir očekivani i stvarni prihod</p>

	rashodima, osobito ako je prihod ograničen	<p>79. Prate redovite prihode i rashode te upravljaju njima</p> <p>80. Diferenciraju osobne financije od obiteljskih financija ili financija kućanstva</p> <p>81. Razmatraju činjenicu da obiteljski aspekti, aspekti zajednice te sociokulturni aspekti često imaju ulogu u sastavljanju budžeta i upravljanju novcem, među ostalim i kad je riječ o davanju u dobrotvorne svrhe</p>	<p>83. Prema potrebi upravljaju odvojeno osobnim financijama, financijama kućanstva i poslovnim financijama</p> <p>84. Plaćaju račune i ispunjavaju druge financijske obveze na vrijeme kako bi izbjegli kazne za zakašnjenja plaćanja i druge negativne posljedice</p>
	Upravljanje neredovitim i neočekivanim prihodima i rashodima	<p>85. Donose utemeljene odluke o upotrebi iznimnog prihoda, kao što su darovi, neočekivani džeparac itd.</p>	<p>86. Stavljaju na stranu sredstva za plaćanje neredovitih/neočekivanih rashoda (npr. uštedevina za izvanredne situacije)</p> <p>87. Aktivno nastoje pronaći načine za prilagođavanje prihoda ili rashoda, prema potrebi, ako su suočeni s neočekivanim rashodima i promjenama prihoda</p>
2.3. Štednja	<p>Ciljevi i prioriteti u štednji</p> <p>88. Znaju koje su prednosti štednje i toga da se odmalena štedi s nekim ciljevima</p> <p>89. Razvijaju naviku da štede dio džeparca ili drugog prihoda</p>	<p>90. Utvrđuju realistične i konkretne ciljeve štednje te izrađuju plan za njihovo postizanje</p>	<p>92. Mogu pratiti provedbu vlastitog financijskog plana ili plana štednje kako bi otkrili moguće razlike među ciljevima i ishodima te poduzimaju mjere za postizanje ciljeva</p>

		91. Prioritiziraju štednju radi postizanja cilja u odnosu na diskrecijsku potrošnju	
	<p>Čimbenici koji utječu na štednju</p> <p>93. Razumiju da štednja u banci ili drugoj financijskoj instituciji može donijeti kamatu</p>	<p>94. Razumiju odnos između inflacije, kamatne stope (nominalne/stvarne) i štednje</p> <p>95. Diferenciraju jednostavnu i složenu kamatu</p>	96. Mogu uzeti u obzir razinu inflacije i kamatnu stopu pri donošenju odluka o štednji
	<p>Odabir načina štednje</p> <p>97. Razumiju da se novac može štedjeti fizički (npr. kod kuće) ili na depozitnom računu u financijskoj instituciji</p>	98. Znaju da postoje različite mogućnosti štednje i da se mogu razlikovati s obzirom na zaštitu, vremenski okvir i očekivani povrat	<p>99. Samouvjerenom odabiru odgovarajući proizvod za štednju</p> <p>100. Uspoređuju i odabiru različite mogućnosti štednje na temelju njihovih značajki (kamatne stope, naknade, porezi, politika isplata, uključujući, među ostalim, okolišne i društvene aspekte te aspekte korporativnog upravljanja), pritom koristeći i pouzdane i nepristrane alate za usporedbu</p>
	Upravljanje štednjom	<p>101. Prate štednju i prema potrebi je prilagođavaju</p> <p>102. Upoznati su s digitalnim alatima za štednju</p>	103. Prepoznaju i primjenjuju pouzdane i nepristrane digitalne alate za upravljanje proizvodima za štednju

<p>2.4. Ulaganje</p>	<p>Osnove ulaganja</p> <p>104. Razumiju ciljeve ulaganja i da se ono razlikuje od štednje</p>	<p>105. Razumiju što je burza i što su tržišta kapitala općenito te mogu prepoznati investicijske proizvode (dionice, obveznice, investicijski fondovi)</p> <p>106. Upoznati su s rizicima ulaganja</p>	<p>107. Mogu izračunati povrat na ulaganje</p> <p>108. Mogu pristupiti nepristranim informacijama o ulaganjima (među ostalim s pomoću pouzdanih digitalnih alata)</p> <p>109. Redovito prate svoja ulaganja</p> <p>110. Razumiju posljedice držanja dionica, obveznica ili udjela u fondu</p>
	<p>Odabir ulaganja</p>	<p>111. Znaju da prošli rezultati ulaganja ne utječu na njegove buduće rezultate i da na vrijednost ulaganja može utjecati više čimbenika (npr. makroekonomski čimbenici i čimbenici povezani s pojedinačnim ulaganjem)</p>	<p>112. Mogu donositi investicijske odluke na temelju vlastita ulagačkog profila, tolerancije rizika i preferencija u pogledu održivosti</p> <p>113. Razumiju razlike, glavne značajke, porezni tretman, rizike i naknade koji se odnose na različitu imovinu, uključujući dionice, obveznice, investicijske fondove, proizvode i nekretnine</p> <p>114. Znaju da različite vrste pružatelja investicijskih usluga nude različite usluge i naplaćuju različite naknade</p>

	Kriptoimovina i najnovija kretanja na području digitalne tehnologije	115. Razumiju koncept igrifikacije i njezin utjecaj na investicijske odluke	116. Znaju da kriptoimovina može biti vrlo rizična, da se njome može trgovati na vrlo rizičan način i da određena kriptoimovina možda nije regulirana 117. Uzimaju u obzir značajke igrifikacije pri ulaganju koje obavljaju s pomoću platformi i aplikacija za trgovanje
	Održivo ulaganje	118. Znaju da određena ulaganja mogu imati aspekte održivosti	119. Razumiju koncept okolišnih, društvenih i upravljačkih čimbenika i pripadajuće tri dimenzije 120. Razmatraju ulaganja u skladu sa svojim preferencijama u pogledu održivosti
2.5. Umirovljenje i mirovina	Umirovljenje i mirovina 121. Razumiju da je svrha mirovine osigurati primanja nakon umirovljenja	122. Utvrđuju razloge zbog kojih je važno rano početi štedjeti za mirovinu	123. Rano počinju aktivno planirati štednju za mirovinu kako bi osigurali primjerena mirovinska primanja 124. Razumiju i uspoređuju glavne značajke, izvore financiranja, rizike i vrste naknada povezanih s javnim i privatnim mirovinama (uključujući strukovne i osobne mirovine)

<p>2.6. Kredit</p>	<p>Uzajmljivanje i pozajmljivanje novca</p> <p>125. Diferenciraju uzajmljivanje (od obitelji, prijatelja ili banaka) i pozajmljivanje novca</p>	<p>126. Upoznati su s prednostima, nedostacima i rizicima uzajmljivanja i pozajmljivanja</p> <p>127. Razumiju da se obveza vraćanja zajma mora ispuniti na vrijeme i da njezino neispunjavanje može imati posljedice</p> <p>128. Znaju da uzajmljivanje košta (npr. kamatna stopa, naknade za uzimanje zajma) i da ukupna razina nastalog duga mora biti dugotrajno održiva</p>	<p>129. Razmatraju u kojem bi slučaju trebalo uzeti kredit umjesto čekati i štedjeti ili obratno</p> <p>130. Razmatraju rizike, troškove i potencijalne prednosti pri uzajmljivanju</p>
	<p>Uzimanje kredita</p> <p>131. Shvaćaju pojam zajma</p>	<p>132. Upoznati su s različitim vrstama kredita (dopušteno prekoračenje, kreditne kartice, potrošački krediti, studentski krediti, hipoteke itd.)</p> <p>133. Svjesni su toga da su platne sheme kao što je „kupi sad, plati kasnije” oblik kredita i da mogu biti skupe</p> <p>134. Razlikuju zajmove s fiksnom i one s promjenjivom kamatnom stopom te trošak kamate od ukupnog troška zajma</p> <p>135. Razumiju posljedice neispunjavanja obveza na temelju kredita (kao što su ovrha i zapljena robe) i rizik od prezaduženosti</p>	<p>136. Mogu izračunati utjecaj promjene kamatnih stopa na otplatu kredita</p> <p>137. Motivirani su za održavanje pozitivnog stanja na bankovnom računu (izbjegavanje prekoračenja)</p> <p>138. Motivirani su za traženje i uspoređivanje ponuda kredita (npr. studentski krediti), prema potrebi, na temelju relevantnih kriterija, među ostalim korištenjem pouzdanih digitalnih alata</p> <p>139. Razumiju da pristup kreditu i uvjeti kreditiranja ovise o kreditnoj sposobnosti podnositelja zahtjeva (uključujući kreditne bodove, ako su dostupni)</p>

			<p>140. Znaju da je za dodjelu kredita ponekad potreban jamac ili osiguranje kako bi se ograničili rizici u slučaju neispunjavanja obveza</p> <p>141. Samouvjereno traže pomoć od odgovarajućih institucija u slučaju financijskih poteškoća ili prezaduženosti</p> <p>142. Samouvjereno uzajmljuju novac za osobne projekte ili pokretanje posla nakon procjene troškova i rizika</p>
--	--	--	--

Treće tematsko područje: rizik i nagrada

Tema	Dobne skupine		
	Dobna skupina 1 (od 6 do 10 godina)	Dobna skupina 2 (od 11 do 15 godina)	Dobna skupina 3 (od 16 do 18 godina)
3.1. Prepoznavanje rizika i nagrada	<p>Opći pojam rizika, izvori rizika i njegov utjecaj na osobne financije</p> <p>143. Utvrđuju vrste i izvore rizika (npr. financijski, gospodarski, okolišni, zdravstveni, tehnološki)</p> <p>144. Razumiju da određeni događaji u životu (tj. gubitak posla ili poduzeća, bolest, promjene u sastavu obitelji) i odluke mogu imati negativne financijske posljedice za obiteljske financije</p>	<p>145. Razmatraju potencijalni utjecaj životnih događaja i događaja na makrorazini (rat, inflacija, politička nestabilnost) na osobne financije</p>	<p>146. Motivirani su za traženje informacija od pouzdanih izvora kako bi procijenili rizik i nagradu</p>
3.2. Odnos između financijskog rizika i nagrade	<p>Financijski rizik</p>	<p>147. Razumiju pojam financijskog rizika i očekivane nagrade za poduzimanje takvog rizika</p> <p>148. Upoznati su s vlastitom tolerancijom rizika i činjenicom da se ona s vremenom može promijeniti te njezinom važnošću pri donošenju financijskih odluka</p>	

		149. Shvaćaju da su neki financijski proizvodi riskantni zbog svojih značajki i da ulaganje u takve proizvode može dovesti do gubitka novca (ili čak predstavljati prijevaru)	
	Odnos između financijskog rizika i nagrade	150. Povezuju razinu nagrade i poduzeti financijski rizik 151. Razumiju da mogućnosti ulaganja koje obećavaju veće prinose moraju biti riskantnije	152. Donose financijske odluke u skladu s vlastitom tolerancijom rizika i značajkama financijskog proizvoda/usluge koje se odnose na rizik i nagradu te postupaju s oprezom kad je riječ o obećanjima visoke financijske nagrade 153. Oprezni su pri ulaganju u rizične financijske proizvode i usluge koji možda nisu regulirani (kao što je određena kriptoimovina)
3.3. Osiguranje i upravljanje financijskim rizikom	Odabir osiguranja 154. Razumiju pojam osiguranja i način na koji ono funkcionira	155. Mogu razlikovati vrste javnog i privatnog osiguranja (osiguranje automobila, zdravstveno osiguranje, putno osiguranje, osiguranje od prirodnih katastrofa itd.) 156. Shvaćaju da će trošak osiguranja biti veći u slučaju većeg rizika	157. Razumiju i mogu uspoređivati različite načine povećavanja vlastite financijske otpornosti (npr. ugovaranje osiguranja, dostatan iznos preventivne štednje ili pristup sredstvima za hitne slučajeve) 158. Odabiru između različitih proizvoda osiguranja primjenom relevantnih kriterija (npr. vrsta osiguranja, troškovi), a pri podnošenju zahtjeva za osiguranje dostavljaju potpune i točne informacije 159. Pri ugovaranju osiguranja analiziraju predloženo pokriće osiguranja

			<p>160. Upoznati su s dostupnim pouzdanim digitalnim alatima za uspoređivanje i donošenje odluka o proizvodima osiguranja</p> <p>161. Razumiju u kojem slučaju moraju sami ugovoriti obvezno osiguranje, a u kojem slučaju to mora učiniti treća strana (npr. poslodavac)</p> <p>162. Pri podnošenju prijave za posao uzimaju u obzir uvjete i pokriće osiguranja koji bi se primjenjivali (npr. za ljetni posao)</p> <p>163. Razumiju pojmove premije osiguranja i tražbine osiguranja</p>
	Upravljanje financijskim rizikom	<p>164. Znaju da postoje različiti načini upravljanja financijskim rizikom</p>	<p>165. Uspoređuju različite načine smanjivanja financijskog rizika (npr. diversifikacija)</p> <p>166. Smanjuju ili ublažavaju financijski rizik ako je to moguće</p>

Četvrto tematsko područje: financijsko okruženje

Tema	Dobne skupine		
	Dobna skupina 1 (od 6 do 10 godina)	Dobna skupina 2 (od 11 do 15 godina)	Dobna skupina 3 (od 16 do 18 godina)
4.1. Financijski proizvodi, usluge i njihovi pružatelji	<p>Pregled financijskih proizvoda, usluga i njihovih pružatelja</p> <p>167. Mogu razlikovati osnovne proizvode/usluge koje nude financijske institucije (bankovni računi, zajmovi, proizvodi osiguranja itd.)</p>	<p>168. Mogu razlikovati osnovne vrste financijskih institucija (npr. banke, društva za osiguranje)</p> <p>169. Znaju da je većina pružatelja financijskih usluga regulirana</p> <p>170. Razumiju da neki financijski proizvodi i usluge možda nisu regulirani ili se ne nadziru odnosno da se možda nude nezakonito</p> <p>171. Znaju koje su prednosti uspoređivanja financijskih proizvoda i usluga različitih pružatelja</p>	<p>172. Samosvjesno uspoređuju financijske proizvode, među ostalim korištenjem pouzdanih (internetskih) alata za usporedbu ako su dostupni</p> <p>173. Mogu opisati uloge i funkcije glavnih vrsta financijskih institucija</p> <p>174. Znaju da su neki pružatelji financijskih usluga dužni pružati određene vrste usluga, kao što su temeljni bankovni računi, te imaju motivaciju za korištenje takvih usluga, prema potrebi</p> <p>175. Znaju da su sredstva deponirana na bankovni račun u iznosu do 100 000 EUR po osobi i po banci zaštićena sustavom osiguranja depozita u EU-u</p> <p>176. Razlikuju podliježe li pružatelj financijske usluge nadzoru nacionalnih nadležnih tijela, bez obzira na to obavlja li posao fizički ili digitalno</p>

4.2. Zaštita potrošača	<p>Zaštita potrošača</p> <p>177. Znaju da potrošači imaju prava koja su zaštićena zakonom</p>	<p>178. Razumiju da su potrošači pri kupnji financijskih usluga ili proizvoda, među ostalim digitalnim kanalima, zaštićeni pravilima o zaštiti potrošača</p>	<p>179. Utvrđuju relevantna nadzorna tijela (kao što su regulatorna i/ili nadzorna financijska tijela) u svojoj zemlji i komunikacijske kanale koje koriste te razumiju njihovu osnovnu ulogu</p>
4.3. Prava i odgovornosti	<p>Prava i odgovornosti potrošača</p> <p>180. Znaju da potrošači imaju prava i odgovornosti</p>	<p>181. Mogu dati primjere osnovnih potrošačkih prava (prava povezana s objavljivanjem cijene, povratima, odustajanjem, pritužbama, pravnom zaštitom itd.)</p> <p>182. Mogu dati primjere osnovnih odgovornosti potrošača (otplata duga, pružanje relevantnih informacija pružateljima financijskih usluga itd.)</p> <p>183. Razumiju da mogu postojati negativne posljedice za potrošače koji ne ispunjavaju svoje odgovornosti (npr. neplaćanje kredita može dovesti do plaćanja naknada, viših troškova kredita i ograničenog pristupa kreditu u budućnosti)</p>	<p>184. Mogu ostvarivati osnovna prava kao potrošači financijskih proizvoda i usluga</p> <p>185. Samosvjesno podnose pritužbe i zahtijevaju pravnu zaštitu od odgovarajućih subjekata (pružatelj financijskih usluga, relevantna javna tijela ili tijela za alternativno rješavanje sporova itd.) u slučaju bilo kakvih problema s pružateljima financijskih usluga</p> <p>186. Motivirani su za traženje informacija o pritužbama potrošača, upozorenjima nadležnih tijela ili izvršnim mjerama protiv konkretnog pružatelja financijskih usluga</p>

	<p>Odgovornosti pružatelja financijskih usluga</p>	<p>187. Svjesni su da pružatelji financijskih usluga imaju odgovornosti (objavljivanje, transparentnost, dužna pažnja itd.) i da njihovo neispunjavanje može imati negativne posljedice za potrošače</p>	
	<p>Zaštita osobnih podataka</p> <p>188. Daju primjere osnovnih osobnih podataka</p> <p>189. Upoznati su s pojmom krađe identiteta i s činjenicom da osobne podatke, među ostalim one s financijskim implikacijama, treba štititi i dijeliti s oprezom</p>	<p>190. Znaju da potrošači financijskih usluga imaju prava povezana s njihovim osobnim podacima i diskrecijsku kontrolu nad njima</p> <p>191. Razumiju financijske posljedice i rizik od objavljivanja osobnih financijskih podataka, kao što su podaci o računu, digitalno ili drugim kanalima</p> <p>192. Štite vlastite osobne podatke/informacije u financijskom kontekstu, među ostalim pri pretraživanju interneta</p>	<p>193. Upoznati su s postojanjem nacionalnih tijela nadležnih za zaštitu podataka i njihovom ulogom</p> <p>194. Razumiju zbog čega pružatelji financijskih usluga upotrebljavaju osobne podatke (primjerice za personalizaciju financijskih ponuda, praćenje ponašanja itd.)</p>

<p>4.4. Prijevare i zloupotrebe</p>	<p>Uobičajene vrste prijevare i zloupotreba te sredstva za zaštitu</p> <p>195. Objašnjavaju zbog čega su važne jednostavne sigurnosne značajke, kao što su lozinke, prepoznavanje lica, otisak prsta i PIN kodovi (tj. kako bi se zaštitili i kako ne bi postali žrtve prijevare/zloupotrebe na internetu)</p>	<p>196. Mogu prepoznati uobičajene financijske prijevare i zloupotrebe (kao što su gledanje preko ramena, špijunski softver, phishing, pharming itd.) i sredstva zaštite od njih</p> <p>197. Mogu prepoznati znakove upozorenja („crvene zastavice”) zbog moguće prijevare (kao što su ponude koje su „predobre da bi bile istinite”, prilike za ulaganje „bez rizika”, pritisak da se kupnja obavi odmah itd.)</p> <p>198. Samouvjereno primjenjuju osnovne sigurnosne postupke na internetu (čuvaju osobne podatke i zaporke na sigurnom, upotrebljavaju snažne i različite zaporke, redovito ažuriraju te zaporke i suzdržavaju se od toga da ih dijele itd.)</p>	<p>199. Motivirani su za traženje informacija o financijskim prijevarama i zloupotrebama</p> <p>200. Razumiju kako funkcioniraju piramidalne/Ponzijeve sheme i posljedice ulaganja u njih</p> <p>201. Samouvjereno poduzimaju potrebne korake (blokiranje bankovne kartice, kontaktiranje pružatelja financijske usluge i/ili relevantnih tijela itd.) ako sumnjaju da su mete financijske zloupotrebe ili prijevare, uključujući sumnjive zahtjeve za informacije ili postupanje</p> <p>202. Upoznati su s pojmom manipulativnog zelenog marketinga i njegovim posljedicama</p>
<p>4.5. Financijsko obrazovanje, informacije i savjeti</p>	<p>Financijske informacije</p> <p>203. Znaju da nisu svi izvori informacija o novčanim pitanjima pouzdani</p>	<p>204. Mogu prepoznati nepristrane izvore informacija o financijskim pitanjima (npr. iz javnih tijela ili drugih neovisnih izvora) i razlikovati ih od marketinga i reklamnih poruka</p>	<p>205. Donose financijske odluke na temelju nepristranih informacija, korištenjem pouzdanih alata</p> <p>206. Zahtijevaju informacije koje bi trebalo objaviti prije ugovaranja financijskih transakcija i brinu za to da im takve informacije budu razumljive</p>

	<p>Financijska pismenost i financijsko obrazovanje</p> <p>207. Znaju da financijska pismenost olakšava donošenje utemeljenijih odluka i povećava financijsku dobrobit</p>	<p>208. Znaju da neki izvori financijskog obrazovanja možda nisu nepristrani i da možda skrivaju promidžbeni materijal</p>	<p>209. Motivirani su za to da se obrazuju o gospodarskim i financijskim pitanjima tijekom cijelog života, korištenjem nepristranih izvora informacija</p>
	<p>Financijsko savjetovanje</p>	<p>210. Znaju da se pri donošenju financijskih odluka može zatražiti savjet od nepristranog izvora</p>	<p>211. Mogu pronaći nepristrane izvore financijskih savjeta (među ostalim na internetu) u slučaju potrebe</p> <p>212. Razlikuju neovisne financijske savjete od onih koji nisu neovisni</p> <p>213. Znaju da pri pružanju financijskih savjeta može doći do sukoba interesa</p> <p>214. Pri donošenju financijskih odluka razmatraju mogućnost konzultiranja neovisnih financijskih savjetnika</p>

<p>4.6. Porezi i javna potrošnja</p>	<p>Svrha i učinak poreza</p> <p>215. Razumiju da se porezi plaćaju na razne proizvode, usluge, dohodak, imovinu itd.</p> <p>216. Razumiju zašto država prikuplja poreze (tj. kako bi financirala javne usluge kao što su zdravstvo i obrazovanje, pružila potporu osobama u teškoj situaciji, zaštitila okoliš i olakšala klimatsku tranziciju itd.)</p>	<p>217. Mogu objasniti zašto se na ljude mogu odnositi različiti porezi, zašto plaćaju različite iznose poreza ili dobivaju različite javne naknade</p> <p>218. Razumiju osnovne vrste poreza na nacionalnoj/lokalnoj razini</p>	<p>219. Plaćaju sve primjenjive poreze ili novčane kazne na vrijeme, među ostalim na internetu</p> <p>220. Razumiju posljedice neplaćanja poreza ili njegova neplaćanja na vrijeme</p> <p>221. Motivirani su za učenje o tome kako fiskalne politike mogu utjecati na odluke o trošenju i štednji te podupirati poduzetništvo</p>
<p>4.7. Vanjski utjecaji</p>	<p>Makroekonomski učinak</p>		<p>222. Razmatraju učinak makroekonomske situacije (kao što su inflacija, promjene kamatnih stopa ili deviznog tečaja itd.) i javnih politika pri donošenju osobnih financijskih odluka ili razmišljanju o pokretanju posla</p> <p>223. Razumiju uloge glavnih tijela koja utječu na gospodarski i financijski sustav (središnje banke, vlade itd.)</p>
	<p>Oglašavanje i učinak vanjskog pritiska</p> <p>224. Prepoznaju oglas kad ga vide, među ostalim na internetu i u društvenim medijima</p> <p>225. Znaju da na odluke o trošenju mogu utjecati drugi, uključujući</p>	<p>226. Mogu prepoznati oglase čak i kad se ne prikazuju kao takvi (npr. u filmovima, društvenim medijima ili u objavama influencera)</p> <p>227. Znaju da na odluke o osobnim financijama mogu utjecati emocije i</p>	<p>232. Uzimaju u obzir da način predstavljanja proizvoda (među ostalim na internetu) može iskorištavati sklonosti u ponašanju i utjecati na osobnu odluku</p> <p>233. Znaju da poduzeća upotrebljavaju osobni digitalni otisak ljudi (među ostalim s pomoću</p>

	<p>prijatelje (pritisak okoline), društvene i druge medije te oglase</p>	<p>sklonosti u ponašanju (strah od propuštanja prilike, masovne reakcije, pretjerana samouvjerenost ili nedostatak samouvjerenosti itd.)</p> <p>228. Znanju da oglašavanje i društveni mediji mogu pokušati iskoristiti određene emocije i pojačati određene sklonosti u ponašanju</p> <p>229. Znanju da sklonosti u ponašanju mogu dovesti do iracionalnih i neoptimalnih odluka</p> <p>230. Shvaćaju da brendiranje utječe na cijenu proizvoda</p> <p>231. Upoznati su sa zanimanjem financijskih influencera na društvenim mrežama i načinom na koji zarađuju novac</p>	<p>alata koji se temelje na umjetnoj inteligenciji) kako bi kreirali internetske oglase prilagođene pojedinačnim korisnicima</p> <p>234. Razmišljaju kritički i neovisno ako su suočeni s vanjskim pritiskom koji među ostalim stvaraju marketing, prijatelji ili društveni mediji (društveno trgovanje, meme-dionice, financijski influenceri itd.)</p>
	<p>Pitanja povezana s održivošću</p> <p>235. Znanju da osobne financijske odluke utječu na društvo i okoliš</p>	<p>236. Razmatraju način na koji okolišna ili društvena pitanja mogu utjecati na nečiju osobnu financijsku situaciju (trošak organskih proizvoda, smanjenje otpada itd.)</p>	<p>237. Razumiju društvene ciljeve povezane s održivošću (npr. nulta neto stopa) i njihove posljedice na gospodarsko i financijsko okruženje</p> <p>238. Uzimaju u obzir okolišna, društvena ili upravljačka pitanja pri donošenju osobnih financijskih odluka</p>